

Uitkomsten knelpuntenstudie

Heleen Stigter

Maureen Lankhuizen

Zoetermeer, september 2003

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM.

EIM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM. Quoting of numbers and/or text as an explanation or support in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM.

EIM does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Kenmerken starters	6
2.1	Algemene kenmerken	6
2.2	Starters met ervaring versus nieuwkomers	7
2.3	De invloed van niet-gerealiseerde verwachtingen	7
3	Knelpunten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.1	Inventarisatie van knelpunten	9
3.2	De meest prangende knelpunten bij het oprichten van een bedrijf	13

1 Inleiding

In het voorliggende onderzoek maken we een inventarisatie van knelpunten die starters hinderen bij het opzetten van hun bedrijf. De gegevens zijn verkregen door middel van een telefonische enquête onder circa 200 starters. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het traject 'sneller starten', in opdracht van de projectgroep Beter Bestuur voor Burger en Bedrijf (B4). Het doel van dit traject is de meest prangende knelpunten die starters hinderen bij het opzetten van hun bedrijf weg te nemen.

Een groot aandeel starters begint een bedrijf in de dienstverlening. Om te voorkomen dat we daardoor onvoldoende zicht krijgen op de eventuele problemen die starters in andere sectoren ervaren is bij het samenstellen van de steekproef uitgegaan van een gelijkmatige spreiding van respondenten over de volgende 5 sectoren:

- industrie (SBI-code 15-37)
- bouw (SBI-code 45)
- horeca (SBI-code 55)
- groot- en detailhandel (SBI-code 50-52)
- zakelijke en persoonlijke dienstverlening (SBI-code 70-74 en 93)

Dit betekent dat we in elke categorie ca. 40 gesprekken hebben gevoerd. Hierdoor kunnen we betrouwbare uitspraken doen over de problemen van starters in bepaalde sectoren. De uitkomsten zijn bovendien gewogen om uitspraken te kunnen doen voor de gehele starters populatie.

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 beschrijft een aantal kenmerken van de steekproef. De resultaten van het onderzoek naar de meest prangende knelpunten voor starters zijn opgenomen in hoofdstuk 3. De meer gedetailleerde resultaten van de enquêtes zijn opgenomen in een aparte tabel-bijlage. De bijlage bevat ook een steekproef-/responsverantwoording.

2 Kenmerken starters

2.1 Algemene kenmerken

Bij het samenstellen van de steekproef is uitgegaan van een gelijkmatige spreiding van respondenten over de volgende bedrijfsklassen: industrie, bouw, horeca, groot- en detailhandel en zakelijke/particuliere dienstverlening. Dit betekent dat in elke categorie 20% van de ondervraagde starters zitten.

Tabel 2.1 geeft een overzicht van de rechtsvormen van de bedrijven.

tabel 2.1 rechtsvorm

eenmanszaak	73
VOF	16
BV	11
anders	1

Het blijkt dat het merendeel (73%) van de ondervraagde starters een eenmanszaak heeft. Uit tabel 2.2 en 2.3 blijkt dat de keuze voor een eenmanszaak vrijwel in alle gevallen (98%) een bewuste keuze is en dat slechts 6% van plan is om personeel in dienst te nemen.

tabel 2.2 reden voor geen personeel

bewuste keuze om alleen te beginnen	98
knelpunten beletten personeel in dienst	2

tabel 2.3 plannen om personeel in dienst te nemen

ja	6
nee	89
weet niet / wil niet zeggen	5

2.2 Starters met ervaring versus nieuwkomers

Tabel 2.4 geeft een overzicht van de belangrijkste activiteit van de ondernemer vóór de start van de onderneming¹.

tabel 2.4 belangrijkste activiteit voor start onderneming

werk in loondienst	72
uitkeringsgerechtigd	4
volgen van een opleiding	2
verzorging gezin	2
andere betaalde activiteiten	18
andere niet-betaalde activiteiten	1
anders	2

De meeste starters (72%) waren voorafgaand aan de oprichting van hun nieuwe bedrijf werkzaam in loondienst. Bijna 18% was voorheen werkzaam in andere betaalde activiteiten. Deze activiteiten hebben voor een groot deel betrekking op een andere onderneming. Met andere woorden deze ondernemers hebben al eerder ervaring opgedaan met het opzetten van een eigen onderneming. Zij zijn geen starter in de zin dat ze zelf voor het eerst een nieuw bedrijf oprichten. De vraag is of 'echte starters' anders antwoorden dan ondernemers die al eerder een eigen onderneming hadden. Dat wil zeggen, ervaren ondernemers die al ervaring hebben met het opzetten van een eigen onderneming de verschillende aspecten minder als knelpunten dan de echte nieuwkomers?

Er zijn weinig aanwijzingen voor een bevestigend antwoord op deze vraag. In de eerste plaats geeft de statistische analyse aan dat er maar bij drie aspecten een verband bestaat tussen de mate waarin knelpunten worden ervaren en het al niet echte starter zijn.² Bovendien zijn het juist de echte starters die van deze aspecten de minste hinder ondervinden. We zullen daarom in het vervolg van dit onderzoek niet differentiëren naar deze twee groepen.

2.3 De invloed van niet-gerealiseerde verwachtingen

Uit tabel 2.5 blijkt dat veruit de meeste starters (85%) naar verwachting of zelfs beter presteert.

tabel 2.5 Resultaten tot nu toe

het gaat zoals verwacht	58
het gaat beter dan verwacht	27
het gaat minder dan verwacht	15

We hebben onderzocht in hoeverre er een relatie bestaat tussen het presteren ten aanzien van de verwachting, en de mate waarin de in dit onderzoek genoemde aspecten als hinderlijk worden ervaren. De achterliggende gedachte is dat starters die zoals verwacht of beter dan verwacht presteren zich mogelijk positiever uitspreken over de ervaren knelpunten dan starters waarmee het minder dan verwacht gaat. Er zou met andere woorden een bias in de antwoorden kunnen zitten. Statistische analyse wijst uit dat er inderdaad een verband bestaat bij een aantal aspecten (kosten van de notaris bij oprichten

¹ Gestart na 1 januari 2002.

² Deze vragen hebben betrekking op: onduidelijkheid over alle te verrichten administratieve verplichtingen; verwerven van kwaliteitskeurmerk/ -certificaat; wet verbeterde Poortwachter.

van BV, feit dat vooraf belasting moet worden betaald, zekerheid ten aanzien van het inkomen als ondernemer, zekerheid bij arbeidsongeschiktheid als ondernemer, beschikbare tijd om vanuit loondienst te starten, onduidelijkheid ten aanzien van alle te verrichten administratieve verplichtingen, beschikbaarheid van op maat gesneden voorlichting, kunnen vinden van juiste op maat gesneden voorlichting). De ondernemers die zoals of beter dan de verwachting presteren geven aan dat ze deze aspecten minder als een knelpunt hebben ervaren. Toch geldt voor de meeste aspecten dat er geen verband bestaat tussen het presteren ten aanzien van de verwachting, en de mate waarin de in dit onderzoek genoemde aspecten als hinderlijk worden ervaren. Er is dus weinig aanleiding om aan te nemen dat het presteren van bedrijven van invloed is op de mate waarin de starters de aangegeven aspecten als hinderlijk ervaren.

3 Uitkomsten van de studie

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van het onderzoek naar knelpunten voor starters. In paragraaf 3.1 presenteren we de uitkomsten van de inventarisatie van knelpunten. Hiervoor is gebruik gemaakt van een lijst van 35 aspecten die een rol (kunnen) spelen bij het opzetten van een nieuw bedrijf. Aan de starters is gevraagd in welke mate deze aspecten een hindernis vormden bij het opzetten van het bedrijf. Met een hindernis werd bedoeld dat het aspect de starter echt heeft doen aarzelen om te beginnen als ondernemer. In paragraaf 3.2. beantwoorden we vervolgens de vraag 'wat zijn de meest prangende knelpunten die bij het starten van een bedrijf komen kijken?'

We hebben in het onderzoek rekening gehouden met de mogelijke verschillen in problemen van starters in verschillende sectoren.

3.1 Inventarisatie van knelpunten

We hebben de aspecten onderverdeeld in een aantal categorieën.

De inschrijving

Tabel 3.1 toont de mening van de starters over een aantal aspecten van de startfase: het kiezen van de juiste rechtsvorm, de inschrijving bij de Kamer van Koophandel en het verkrijgen van een BTW-nummer. De starters blijken met deze aspecten weinig moeite te hebben. Er blijken geen opvallende verschillen tussen starters in verschillende sectoren.

tabel 3.1 inschrijving

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
inschrijving bij Kamer van Koophandel	1	4	95	-
kiezen van de juiste rechtsvorm	1	7	92	-
verkrijgen van een BTW-nummer	5	9	86	-

Oprichten van een BV

Van de ondervraagde starters heeft 11% een BV opgericht.¹ Aan deze ondernemers is een aantal vragen omtrent het oprichten van een BV voorgelegd. De resultaten zijn weergegeven in Tabel 3.2.

tabel 3.2 oprichting BV (n=23)

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
kosten van de notaris	7	41	52	-
minimum kapitaaleisen (€ 18.000)	5	27	68	-
verkrijgen verklaring van geen bezwaar	13	-	87	-

¹ Het overgrote deel (73%) van de ondervraagde starters heeft een eenmanszaak.

Het blijkt dat veel starters problemen ervaren ten aanzien van de kosten van de notaris. 41% vindt deze kosten enigszins hinderlijk, 7% vindt ze zeer hinderlijk. Ook hier blijken zich geen opvallende verschillen tussen sectoren voor te doen.

Aspecten van ondernemerschap

Figuur 3.3 toont een aantal aspecten van ondernemerschap. Een aantal vragen heeft betrekking op de onzekerheden van het ondernemerschap.

tabel 3.3 aspecten ondernemerschap

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
vooraf belasting afdragen	16	14	70	diensten
onduidelijkheid over status als ondernemer	11	10	79	bouw / diensten
zekerheid over inkomsten	11	27	62	diensten
zekerheid over pensioen	8	17	75	-
zekerheid bij arbeidsongeschiktheid	11	25	64	diensten

Het feit dat vooraf belasting moet worden betaald is in deze categorie aspecten het grootste knelpunt. 16% van de starters ervaart het in sterke mate als hinderlijk. Bij ca. een kwart van de starters vormen de zekerheid ten aanzien van het inkomen als ondernemer en de zekerheid bij arbeidsongeschiktheid tot op zekere hoogte een probleem, bij 11% zelfs in sterke mate. Toch ervaren de meeste starters de bovengenoemde aspecten niet als een knelpunt.

Ten aanzien van het vooraf belasting afdragen, de onduidelijkheid over de status als ondernemer, de zekerheid ten aanzien van de inkomsten als ondernemer en de zekerheid bij arbeidsongeschiktheid als ondernemer blijken er opvallende verschillen te bestaan tussen de sectoren. Het percentage bedrijven dat aangeeft dat deze aspecten *geen* hindernis vormen voor het opzetten van hun bedrijf, ligt in de dienstensector lager dan in de overige sectoren. Dat betekent dat deze aspecten voor starters uit de dienstensector vaker een hindernis vormen dan voor de starters uit de overige sectoren. Hetzelfde geldt voor de bouw wat betreft de onduidelijkheid over de status als ondernemer.

De uitgangssituatie

Starters kunnen hun nieuwe bedrijf onder meer gestart zijn vanuit loondienst of vanuit een uitkering (WW, WAO of Bijstand). Tabel 3.4 laat zien of er zich knelpunten voordoen in deze twee uitgangssituaties.

tabel 3.4 uitgangssituatie

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
beschikbare tijd om vanuit loondienst te starten (n=147)	6	16	78	-
gebrek aan mogelijkheden om vanuit uitkering te starten (n=8)	38	2	60	-

Slechts 8 van de door ons ondervraagde starters zijn gestart vanuit een positie als uitkeringsgerechtigde. Echter, 3 van deze 8 starters hebben het gebrek aan mogelijkheden om vanuit een uitkering te starten in sterke mate als knelpunt ervaren. Een vierde heeft het enigszins als een knelpunt ervaren. Dus ofschoon het aantal waarnemingen zeer gering is, duiden deze resultaten er op dat het gebrek

aan mogelijkheden om vanuit een uitkering (WW, WAO of Bijstand) te starten een belangrijk knelpunt is.

Voor starters die vanuit loondienst zijn gestart levert de beschikbare tijd om vanuit een baan te starten slechts in beperkte mate problemen op.

Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen de sectoren.

Financiering door de bank

Iets minder dan een derde van de ondervraagde starters heeft geprobeerd om financiering bij een bank te krijgen. Deze ondernemers is gevraagd naar hun ervaringen ten aanzien van het verkrijgen van startkapitaal bij de bank en het begrip van de banken voor hun financieringseisen. De resultaten staan in Tabel 3.5.

tabel 3.5 financiering (n=66)

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
verkrijgen van startkapitaal bij bank	48	12	40	industrie / dien- sten/ ho- reca
begrip bij banken voor financieringseisen	40	12	48	industrie / diensten

De tabel geeft aan dat er zich ten aanzien van de genoemde aspecten grote knelpunten voordoen. Voor maar liefst 48% van de starters vormt het verkrijgen van startkapitaal bij de bank in sterke mate een hindernis bij het opzetten van het bedrijf. Voor nog eens 12% vormt het enigszins een hindernis. Wat betreft het begrip van de banken voor hun financieringseisen, dit aspect vormt bij 40% van de starters aan in sterke mate een hindernis voor het opzetten van het bedrijf. Voor 12% vormt het enigszins een hindernis.

Er blijken op het gebied van financiering opvallende verschillen te bestaan tussen de sectoren. Het verkrijgen van startkapitaal en het begrip bij banken voor de financieringseisen vormt de grootste hindernis voor bedrijven uit de industrie en de dienstensector. Het verkrijgen van startkapitaal vormt ook voor starters in de horeca een relatief grote hindernis.

Bedrijfsvoering

Tabel 3.6 toont een aantal, nog niet eerder vermelde aspecten van ondernemerschap.

tabel 3.6 bedrijfsvoering

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
verkrijgen van subsidies	29	7	64	industrie / dien- sten
onduidelijkheid te verrichten administratieve ver- plichtingen	11	21	68	horeca / diensten
beschikbaarheid op maat gesneden voorlichting	6	15	79	-
kunnen vinden op maat gesneden informatie	4	16	80	horeca
verwerven keurmerk / certificaat (39%)	3	9	88	-

Van de genoemde aspecten (het verkrijgen van subsidies, onduidelijkheden ten aanzien van alle administratieve verplichtingen, beschikbaarheid en het kunnen vinden van juiste, op maat gesneden

voorlichting, en het verwerven van een kwaliteitskeurmerk/ -certificaat) blijkt het verkrijgen van subsidies het grootste knelpunt. Voor 29% van de starters vormt dit aspect in sterke mate een hindernis bij het opzetten van het bedrijf. Hierbij moet worden aangetekend dat maar 33 starters de vraag naar het verkrijgen van subsidies hebben beantwoord. Voor de overige 172 was deze vraag niet van toepassing.

Daarnaast vormen onduidelijkheden ten aanzien van alle administratieve verplichtingen voor 11% in sterke mate een hindernis voor het opzetten van hun bedrijf.

Het verkrijgen van subsidies vormt vooral voor starters in de industrie en de diensten in sterke mate een hindernis. Onduidelijkheid over de te verrichten administratieve verplichtingen speelt starters in de horeca en de diensten vaker parten dan starters in de overige sectoren. Bovendien blijken starters in de horeca relatief veel hinder te hebben ervaren ten aanzien van het kunnen vinden van op maat gesneden informatie.

Vestiging

Tabel 3.7 toont een aantal aspecten omtrent vestiging. Het beeld dat uit de tabel naar voren komt is dat er zich op het gebied van vestiging in het algemeen geen al te grote problemen voordoen bij starters. Voor starters in de horeca en de handel vestiging voor starters vaker een hindernis dan voor starters in de overige sectoren.

tabel 3.7 vestiging

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
beschikbaarheid goede huisvesting	8	6	86	handel
onduidelijkheid over vestigingseisen gemeente	9	7	84	horeca / handel
onduidelijkheid over bouwvoorschriften	8	1	91	horeca

Milieuverplichtingen

Van de ondervraagde starters heeft iets minder dan een kwart (23%) te maken met milieuverordeningen. Deze ondernemers is gevraagd in hoeverre milieuaspecten een hindernis vormen bij het opzetten van hun bedrijf. De resultaten staan in Tabel 3.8.

tabel 3.8 milieu (n=48; vooral in horeca en bouw)

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
helderheid milieuverordeningen	13	13	74	
eisen t.a.v. bescherming milieu	26	10	64	
kosten om aan milieuverplichtingen te voldoen	13	13	74	

Het blijkt dat de eisen ten aanzien van de bescherming van het milieu het grootste knelpunt vormen bij het opzetten van een nieuwe onderneming. 26% van de starters ervaart het aspect als een echte hindernis bij het opzetten van de onderneming. Toch geldt voor een meerderheid van de starters die te maken hebben met milieuverordeningen dat deze geen hindernis vormt bij de oprichting van hun bedrijf.

Personeel and arbo

Tot slot is starters gevraagd naar hun ervaringen op een aantal aspecten van personeel en arbo. Tabel 3.9 geeft de resultaten weer.

tabel 3.9 personeel (n=40)

<i>aspecten</i>	<i>sterk</i>	<i>enigszins</i>	<i>niet</i>	<i>opvallend</i>
risico in dienst nemen personeel	18	45	37	-
kosten voor het inhuren van personeel	21	20	59	-
Wet Poortwachter	20	28	52	-
Wet Pemba	18	34	48	-
helderheid over arbo-normen en –eisen	16	24	60	-
kosten van arbo-voorzieningen	13	37	50	-
aanmelding eerste werknemer bij loonbelasting	9	-	91	-
aanmelding eerste werknemer bij ziekenfonds	3	6	92	-
aanmelding eerste werknemer bij UWV	7	5	88	-

Het aanmelden van de eerste werknemer bij de loonbelasting, bij het ziekenfonds en de UWV blijkt weinig problemen op leveren bij het opzetten van een nieuwe onderneming. Echte knelpunten doen zich vooral voor ten aanzien van de kosten voor het inhuren van personeel en de Wet Poortwachter, en in tweede instantie ten aanzien van de risico's bij het in dienst nemen van personeel en de Wet Pemba. Deze aspecten vormen bij zo'n 20% van de starters een echte hindernis voor het opzetten van een nieuwe onderneming. Nog eens een groot aantal starters (variërend van 20% tot 45%) ervaart deze aspecten als enigszins hinderlijk.

Andere aspecten die als zeer hinderlijk worden ervaren

Naast de bovengenoemde aspecten is de starters gevraagd welke andere aspecten zij als zeer hinderlijk hebben ervaren bij de oprichting van hun bedrijf. 26% van de starters (n=53) heeft op deze vraag geantwoord.¹

Knelpunten met betrekking tot regelgeving en bureaucratie vormen binnen deze aspecten verreweg de grootste categorieën (zie de bijlage voor een overzicht van de antwoorden). Regelgeving is door ca. 13% (van de starters die in de categorie 'andere aspecten' antwoorden) als zeer hinderlijk ervaren. Bureaucratie, dat wil zeggen het regelen van verzekeringen, het verkrijgen van (diverse soorten) vergunningen en de tijd die het kost om een bedrijf op te richten, wordt door ca. 21% zeer hinderlijk genoemd.

Andere aspecten die onder andere aspecten meermalen worden genoemd, zijn:

- de procedures van de belastingdienst
- het verkrijgen van een bankrekening
- de service van de Kamer van Koophandel

3.2 De meest prangende knelpunten bij het oprichten van een bedrijf

We kunnen de verschillende aspecten rangschikken op het aantal starters (in %) dat dit aspect als een echte hindernis (dat wil zeggen vormt in sterke mate een hindernis) ervaart. Tabel 3.10 toont de top-10 van aspecten die in sterke mate als hinderlijk zijn ervaren bij het oprichten van een bedrijf.

¹ Starters uit de horeca en de zakelijke dienstverlening voegen vaker een ander aspect toe dan gemiddeld (32%), starters in de groot- en detailhandel wat minder vaak (19%).

tabel 3.10 Top-10 van aspecten die in sterke mate hinderlijk zijn

1	verkrijgen van startkapitaal bij bank ^a
2	begrip bij banken voor financieringswensen ^a
3	gebrek aan mogelijkheden om vanuit uitkering te starten ^b
4	verkrijgen van subsidies
5&6	eisen t.a.v. bescherming milieu ^b &, andere aspecten (niet eerder genoemd)
7	kosten voor het inhuren van personeel
8	Wet Poortwachter
9&10	risico in dienst nemen personeel & Wet Pemba

^a Ten aanzien van de knelpunten op het gebied van financiering (knelpunten 1 en 2) geldt dat ze de grootste hindernis vormen voor starters in de industrie en de diensten. Het verkrijgen van startkapitaal vormt ook voor starters in de horeca een relatief grote hindernis.

^b Bij de knelpunten eisen ten aanzien van de bescherming van het milieu en het gebrek aan mogelijkheden om vanuit een uitkering te starten merken we op dat deze aspecten voor een relatief kleine groep starters van toepassing zijn.

Vervolgens is de starters gevraagd de aspecten die in sterke mate een hindernis vormden bij de oprichting van hun bedrijf (waarvan de belangrijkste dus in tabel 3.10 zijn weergegeven) te rangschikken. Dit levert een beeld op van de meest prangende knelpunten die bij het starten van een bedrijf komen kijken. De resultaten van deze rangschikking zijn weer gegeven in tabel 3.11.

tabel 3.11 Rangschikking van belangrijkste hindernissen volgens starters

	<i>Belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming</i>	<i>Een na belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming</i>	<i>Twee na belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming</i>
verkrijgen verklaring geen bezwaar	1,7	0,0	0,0
de kapitaaleisen van 18000 euro	0,0	0,0	1,7
inschrijving bij KvKoophandel	1,7	0,4	0
verkrijging van BTW-nummer	4,6	3,4	0
vooraf afdragen belasting	4,5	7,6	12,3
uw status als ondernemer	7,8	3,1	1,7
zekerheid t.a.v. uw inkomen	6,5	6,5	10,1
zekerheid t.a.v. uw pensioen	8,5	0,4	0,5
zekerheid bij arbeidsongeschiktheid	1,9	16,4	3,1
beschikbare tijd bedrijf te starten	2,6	1,6	5,2
starten bedrijf bij uitkering	1,9	1,8	0,0
verkrijgen startkapitaal bij bank	11,1	6,2	7,5
het begrip bij banken	0,0	9,5	0,5
verkrijgen van subsidies	1,9	1,1	8
te verrichte adm. verplichtingen	4,9	9,1	11,3
op maat gesneden voorlichting	1,9	0,4	5,4
vinden van info over starten bedrijf	1,2	0,7	7,1
beschikbaarheid van goede huisvesting	4,0	1,6	0,0
vestigingseisen in de gemeente	1,7	2,9	2,6
onduidelijkheid bouwvoorschriften	0,4	1,8	0,0
verwerven van kwaliteitskeurmerk	0,7	0,0	0,0
helderheid milieuverordeningen	0,4	0,4	0,5
eisen t.a.v. milieubescherming	0,0	2,4	5,4

	<i>Belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming</i>	<i>Een na belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming</i>	<i>Twee na belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming</i>
kosten i.v.m. milie verplichtingen	0,9	0,4	0,5
risico in dienst nemen personeel	0,2	0,0	4,3
kosten inhuren personeel	0,2	0,0	4,9
wet verbeterde poortwachter	2,4	0,7	0,0
wet Pemba	0,0	3,1	0,0
helderheid arbo-normen en eisen	0,0	1,8	0,0
kosten arbo-voorzieningen	1,7	0,0	0,5
aanmelden 1e werknemer UWV	0,2	0,0	0,0
andere aspecten	24,1	16,8	6,9
totaal	100	100	100

Uit de tabel blijkt dat de 'andere aspecten' verreweg de belangrijkste hindernis vormen bij de oprichting van een nieuwe onderneming, gevolgd door het verkrijgen van startkapitaal bij de bank. Ten aanzien van de 'andere aspecten' geldt dat deze vooral voor starters in de dienstverlening de belangrijkste hindernis vormen (29% ten opzichte van het gemiddelde van 24%) en veel mindere mate voor starters in de industrie (16%). Het verkrijgen van startkapitaal bij de bank vormt met name in de industrie en de horeca het belangrijkste knelpunt (24% respectievelijk 22% ten opzichte van het gemiddelde van 11%).

De 'andere aspecten' komen ook op de eerste plaats als het gaat om de op één na belangrijkste hindernis voor het opstarten van een onderneming. Dit is met name het geval in de bouw (met 27% ver boven het gemiddelde van 16,8%). Uit de resultaten blijkt dat de aspecten die starters zelf aandragen, dat wil zeggen de 'andere aspecten', doorgaans ook de belangrijkste dan wel op één na belangrijkste hindernis voor de oprichting van het bedrijf vormen. Zoals hierboven vermeld vormen knelpunten met betrekking tot regelgeving en bureaucratie de grootste categorieën 'andere aspecten'. Andere aspecten die meermalen worden genoemd onder 'andere aspecten', zijn de procedures van de belastingdienst, het verkrijgen van een bankrekening en de service van de Kamer van Koophandel.

Uit tabel 3.11 blijkt verder dat ook (respectievelijk) zekerheid bij arbeidsongeschiktheid, het begrip bij banken en de te verrichten administratieve verplichtingen vaak de op één na belangrijkste hindernis is voor starters. Ook hier blijken weer belangrijke verschillen tussen sectoren te bestaan. De zekerheid bij arbeidsongeschiktheid en de te verrichten administratieve verplichtingen gelden vooral voor starters in de diensten (31% en respectievelijk 15%), het begrip bij banken geldt met name in de industrie (21%).

Als de op twee na belangrijkste hindernis bij het opstarten van een onderneming geldt achtereenvolgens: het vooraf afdragen van belasting, de te verrichten administratieve verplichtingen en de zekerheid ten aanzien van het inkomen als ondernemer. Het vooraf afdragen van belasting geldt relatief sterk voor starters in de diensten (17%) maar helemaal niet in de industrie en de bouw. De zekerheid ten aanzien van het inkomen als ondernemer geldt in sterke mate in de groot- en detailhandel (20%) maar niet in de bouw en horeca. Tot slot gelden de te verrichten administratieve verplichtingen vooral in de horeca (24%), daarentegen niet in de bouw en de groot- en detailhandel.

Redenen achter de meest prangende knelpunten

De ondernemers is ook gevraagd toe te lichten waarom een bepaald aspect voor hun de belangrijkste, op één na belangrijkste dan wel op twee na belangrijkste hindernis vormde. Beneden lichten we de antwoorden met een paar voorbeelden toe.

- 1 Het verkrijgen van startkapitaal. Een risico-averse houding van de banken is volgens de starters een groot probleem. Een greep uit de antwoorden:
 - Als startende ondernemer krijg je te maken met een terughoudende bank, je moet voor een goed bedrijfsplan zorgen, anders gaan ze niet met je in zee.
 - Ze willen eerst zien dat je te vertrouwen bent.
 - Als startende ondernemer krijg je te maken met een terughoudende bank. Je moet voor een goed bedrijfsplan zorgen, anders gaan ze niet met je in zee.
 - Je moet hun vertrouwen eerst winnen.
 - Als je een goed verleden en een stuk kapitaal hebt, heb je toch moeite om financiering te krijgen. Je komt niet aan geld bij de overheid en de banken ondanks dat ze geen risico lopen. In tijden van overschot strooien banken met geld, in tijden van economische schaarste vragen ze 300% zekerheid. Dat kan niet.
 - Je kunt alleen maar geld krijgen als je het al hebt.
 - Ik had geen onderpand, ik woon in een huurhuis en daar deden ze moeilijk over. Ik heb uiteindelijk de auto betaald uit eigen middelen. Ik had een krediet aangevraagd voor 10.000 euro, maar slechts 4.000 euro gekregen.
 - Als de bank geen gegevens heeft in hun statistieken over de branche willen ze geen startkapitaal verstrekken. Wij moesten tot in de treuren uitleggen dat we weinig last zouden hebben van concurrentie omdat er maar 3 of 4 bedrijven in Nederland een dergelijk product voeren. Heel moeizaam allemaal.
 - Je krijgt een krankzinnig en overmatig risico in je nek geschoven waar je niets aan kunt doen.
 - Ze doen er erg moeilijk over om kapitaal te verstrekken. Het bedrijf moet van de grond af opgebouwd worden en de argumenten waren dat het in de autobranche niet zo goed ging.
 - Was voor ons heel moeilijk om een bank te vinden die het met ons aandurfde. De onzekerheid over inkomsten uit toerisme, vormde een hindernis.
- 2 Zekerheid bij arbeidsongeschiktheid. Hier blijken het element van onzekerheid (al dan niet additioneel als ondernemer in vergelijking met een situatie in loondienst) en vooral de kosten een belangrijke factor. Zo antwoorden starters onder meer:
 - Je gaat van een situatie van zekerheid - ik was eerst in loondienst en ik heb daarna 3 maanden een uitkering gehad - naar een situatie van onzekerheid. Daar ben je niet aan gewend.
 - Je laat je zekerheden los, ik heb als onderpand voor mijn pensioen mijn woning en kantoor.
 - De hoge premie die een startende ondernemer moet betalen is een hoog risicofactor. Maar 'you have to take risk in life'. Risico's horen bij het ondernemersschap.
 - De hoge premie is niet op te brengen. Ik heb wel een eigen kapitaal, maar de helft van de kleine ondernemers is niet verzekerd, en dat kan niet vind ik in een land als Nederland.
 - Kunnen wij wel zoveel omzet genereren dat wij voldoende inkomen uit de organisatie kunnen halen, dat is nog een open deur.
 - Het is heel onduidelijk hoe het opgebouwd wordt en het brengt hoge kosten met zich mee.
 - De hoge premie die ik als ondernemer moest betalen.
- 3 Begrip bij de banken. De starters noemen gebrek aan vertrouwen en onbegrip van de kant van de banken, en (wederom) een risico-averse houding van de banken als hindernis:
 - Ze willen eerst zien dat ik te vertrouwen bent.
 - Je moet hun vertrouwen eerst winnen.
 - Geen vertrouwen bij de banken ondanks dat je een kapitaal hebt.
 - Ze hebben geen begrip voor mij terwijl ik 31 jaar geen problemen had.

- Als de bank geen gegevens heeft in hun statistieken over de branche willen ze geen startkapitaal verstrekken. Wij moesten tot in den treure uitleggen dat we weinig last zouden hebben van concurrentie omdat er maar 3 of 4 bedrijven in Nederland een dergelijk product voeren. Heel moeizaam allemaal.
 - Ze doen er erg moeilijk over om kapitaal te verstrekken. Bedrijf moet van de grond af opgebouwd worden en de argumenten waren dat het in de autobranche niet zo goed ging.
 - Ze doen heel erg moeilijk over het ondernemingsplan. Ze zijn huivering om een lening te verstrekken. Ze durven geen risico te nemen.
- 4 Te verrichten administratieve verplichtingen. Het woord 'rompslop' valt nogal eens. De ondernemers vinden veelal dat er veel tijd gaat zitten in het verrichten van de administratieve verplichtingen. Men stelt bijvoorbeeld:
- Te veel administratieve rompslomp.
 - Het is natuurlijk belangrijk, maar het is een bijzaak. Maar je moet zoveel doen dat het een hoofddoel wordt en dat is toch niet de bedoeling.
 - Omdat je nog niet veel inkomen hebt moet je de administratie zelf doen anders is dat niet te betalen en dat is moeilijk. Het vinden van de juiste informatie hoe te doen is lastig. Ik heb wel een boekje van de belastingdienst maar daar staat niet alles in waar vind je de juiste informatie, boekhouden is moeilijk
 - Ik heb ertegen op gezien, en dat blijkt nu ook wel want ik heb er zoveel werk aan, terwijl het toch niet de kerntaak van de BV is.
 - Dat is zo verschrikkelijk veel dat ik dat gewoon niet zelf kan. Dat moet ik van armoe uitbesteden.
 - het is onbekend je moet je echt in verdiepen en dat kost tijd veel tijd
 - Administratieve rompslomp wat wel geldt en welke verplichtingen ik heb.
- 5 Het vooraf afdragen van belasting. Het probleem volgens starters is dat het lastig is om een schatting te maken. Er zijn veel onzekerheden. Ook wordt het kostenaspect genoemd: men moet belasting afdragen terwijl er enerzijds nog geen inkomsten zijn en anderzijds wel hoge kosten. Een greep uit de antwoorden:
- Je moet belasting afdragen waar je nog geen inkomsten van heb verworven. Dat zou de overheid moeten veranderen. Voor een startende ondernemer is dat heel zwaar
 - Je staat voor veel investeringen als je begint en je moet een schatting maken van iets waar je nog niets van weet, een calculatie maken van iets wat je nog niet weet en daar belasting over betalen!
 - Ik vind dat de belastingdienst te veel van je wilt als je een starter bent. Je moet gelijk een bedrijfsresultaat laten zien, en je wordt erop aangeslagen terwijl je nog niets weet.
 - Je moet het voorfinanciëren.
 - Dat vind ik een hindernis omdat je geacht wordt schattingen te doen op een moment dat je nog te weinig weet. Het is nutteloze arbeid omdat je naderhand toch een definitieve aanslag krijgt of positief of negatief heffingsrente moet betalen. Heeft nul zin houden veel te veel ambtenaren mee bezig.
 - Je krijgt een belasting opgelegd terwijl je niet weet of je geld binnenkrijgt. Dus je krijgt helemaal niets binnen, alleen kosten die je moet betalen, en alles gaat naar de belasting.
 - Je hebt in het begin al heel veel geld nodig, en dan moet je afdragen aan de belasting terwijl je niet weet wat je verdient.
- 6 Zekerheid ten aanzien van inkomen als ondernemer. Het is de *onzekerheid* die de starters parten speelt:
- Spreekt eigenlijk voor zich. Het is altijd een sprong in duister natuurlijk: loopt het of loopt het niet
 - Omdat het inkomen volledig variabel is en je verlaat een zekere situatie voor een onzekere situatie
 - Van een inkomen naar niets

- Ik ben weggegaan bij mijn baas en ik ben met nul begonnen. Als ik geen werk heb, heb ik geen inkomen.
- Ik heb twee kinderen het gezin moet wel kunnen blijven functioneren.